

Rektor

Till: Socialdepartementet

Yttrande över förslag om avskaffande av krav på matservering och eget kök vid servering av alkohol (Ert dnr S2025/01618)

Karolinska Institutet överlämnar härmed rubricerat yttrande, se bilaga. Yttrandet har utarbetats av docent Anna-Karin Danielsson vid Institutionen för Global folkhälsa.

Beslut i detta ärende har fattats av undertecknad rektor Annika Östman Wernerson i närvaro av universitetsdirektör Veronika Sundström efter föredragning av enhetschef Maria Lönn. Närvarande var också Medicinska föreningens ordförande Linnea Ammar Jansson.

Annika Östman Wernerson

Maria Lönn

BILAGA

Yttrande över förslag om avskaffande av krav på matservering och eget kök vid servering av alkohol

Karolinska Institutets yttrande (Vårt dnr 1-1017/2025, Ert dnr S2025/01618)

Sammanfattning

Karolinska Institutet avstyrker förslaget om att ta bort kravet på matservering i samband med alkoholservering.

Förslaget utgår i första hand från näringspolitiska intressen och tar otillräcklig hänsyn till folkhälsokonsekvenserna.

Ett slopat matkrav riskerar att bidra till fler serveringsställen, med ökad alkoholkonsumtion och fler alkoholrelaterade skador.

Vetenskapligt underlag och folkhälsoperspektiv

Alkoholforskningen visar tydligt att alkohol tas upp snabbare i kroppen när den konsumeras utan mat, vilket leder till högre promillehalter och ökad risk för berusning. Hög berusningsnivå är starkt kopplad till olyckor, våld och andra skador, men också till långsiktiga hälsorisker som cancer, hjärt-kärlsjukdomar och psykisk ohälsa.

Forskning visar även att tillgången till alkohol, mätt i antalet serveringsställen, har en direkt påverkan på konsumtionsnivåer och skadeutfall. En tätare serveringsstruktur leder således till högre konsumtion och fler alkoholrelaterade problem i samhället.

Ett avskaffande av matkravet skulle sänka etableringströsklarna för nya restauranger, vilket sannolikt ökar antalet utskänkningsställen. I utredningen förväntas detta dock endast påverka konsumtionen marginellt – en slutsats som inte stöds av den samlade forskningen på området.

Tidigare ställningstaganden

Kopplingen mellan mat och alkoholservering har länge haft ett brett stöd, både politiskt och vetenskapligt. I remissomgången av En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas (SOU 2024:23) framhöll de flesta instanser, däribland Folkhälsomyndigheten, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), flera länsstyrelser och en majoritet av kommunerna vikten av att behålla denna ordning.

Kritiken mot matkravet har främst framförts av näringslivsorganisationer, som lyfter fram ekonomiska vinster av en liberalisering. Detta bör dock vägas mot de ökade folkhälsokostnader som följer av högre alkoholkonsumtion.

Alkoholpolitik i ett förändrat konsumtionsmönster

Att den totala alkoholkonsumtionen i Sverige har minskat under de senaste decennierna används ibland som argument för att politiska restriktioner inte längre behövs. Denna tolkning är missvisande. Konsumtionen minskar även i länder med olika alkoholpolitiska traditioner, vilket tyder på att utvecklingen främst drivs av förändrade livsstilsval och ökad hälsomedvetenhet, och då särskilt bland yngre. I de äldre åldersgrupperna noteras tvärtom en ökning av alkoholkonsumtionen.

Alkoholpolitiska åtgärder har trots detta en dokumenterat dämpande effekt på konsumtionen och därmed även alkoholens skadepåverkan på individ och samhälle. Forskning visar entydigt att regleringar som begränsar tillgängligheten, exempelvis genom prisnivåer, öppettider eller serveringstillstånd, bidrar till minskade alkoholskador.

Evidensläge och internationell forskning

Den internationella forskningen visar tydligt att alkohol inte bör betraktas som vilken handelsvara som helst. Sambandet mellan tillgänglighet och skador är väl belagt. Studier från bland annat Norge har visat att ökad serveringstäthet leder till fler våldsbrott och en större sjukdomsburden.

Utredningens egen beräkning av ökade dödsfall vid ett slopat matkrav bygger på orealistiska antaganden och underskattar de potentiella konsekvenserna. Att använda en sådan begränsad kalkyl som beslutsunderlag är vetenskapligt otillräckligt.

Argumentet att alkoholkonsumtion i restaurangmiljö skulle ske under 'större social kontroll' saknar empiriskt stöd. Svenska studier visar att överservering till berusade gäster är vanligt, särskilt på krogar med fokus på dryck snarare än mat.

Bedömning och slutsats

Ett avskaffande av kravet på matservering vid alkoholservering skulle innebära en tydlig förskjutning bort från den svenska modell som länge syftat till att skydda folkhälsan. Förslaget saknar vetenskaplig grund och bortser från den internationella evidens som visar att ökad tillgänglighet leder till ökad konsumtion och ökade alkoholrelaterade skador.

Karolinska Institutet anser därför att nuvarande reglering bör kvarstå. En evidensbaserad alkoholpolitik kräver att folkhälsans intressen ges företräde framför kortsiktiga näringslivsintressen.